

ОКРЕМІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕЛОКАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ, СТВОРЕНИХ У РЕЗУЛЬТАТІ ВИДІЛУ З АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Микита ПРИХОДЬКО

*аспірант кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Безперервність діяльності бізнесу є важливою умовою стабільності економіки України в умовах воєнного стану. Одним із можливих форматів реалізації цього є релокація. Під релокацією розуміють зміну місця розташування підприємства для його збереження та продовження господарської діяльності.

З метою підтримки вітчизняного бізнесу в березні 2022 року Міністерством економіки України була прийнята державна програма з релокації¹. Цей документ передбачає надання державної підтримки підприємствам, що включає підбір місця розташування для потужностей підприємства, допомогу з перевезенням на нову локацію, сприяння в розселенні працівників і пошуку нових співробітників, підтримку у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту.

За критерієм масштабності можливо виділити повну та часткову релокацію.

Повна релокація передбачає переміщення всіх структурних підрозділів підприємства, зокрема, обладнання та працівників. Ця форма релокації більш притаманна підприємствам малого бізнесу, структури та обладнання яких можна легко перемістити на іншу територію.

Однак багато підприємств з розгалуженою структурою виробництва не можуть релокувати всі свої підрозділи. Тому для них підходить *часткова релокація*, яка пов'язана з переміщенням частини лише

¹ Програма релокації підприємств від Міністерства економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv> (дата звернення: 12.03.2025 р.)

окремих, зазвичай найбільш вразливих та/або цінних виробничих підрозділів.

Воєнний стан спричиняє необхідність проведення реорганізації господарських товариств для здійснення їх релокації. Одним із напрямків реорганізації господарського товариства, зокрема при частковій релокації, є виокремлення (*виділ*). Наприклад, із акціонерного товариства виокремлюють структуру, яка з мінімальними часовими і матеріальними затратами може бути релокована в інший регіон. Для запуску всіх необхідних процесів для функціонування релокованого бізнесу у короткий термін, виділена структура повинна бути забезпечена фахівцями, матеріальними ресурсами та наділена господарською правосуб'єктністю. При цьому в потрібний момент (як-то після закінчення військових дій на певній території) власник бізнесу матиме можливість розглянути такі опції, як (i) відновити початкову бізнесову структуру акціонерного товариства шляхом приєднання або (ii) залишити і розвивати обидва товариства. Наприклад, станом на березень 2023 року 44 підприємства, які попередньо були релоковані, повернулись на попередні місця після деокупації².

Виділ як вид реорганізації акціонерного товариства є процедурою, що не передбачає складних етапів реалізації і не потребує багато часу. При виділі створюється одне чи декілька нових акціонерних товариств із передачею йому (їм) частини майна, прав та обов'язків «основного» акціонерного товариства без його припинення. Тобто реорганізоване товариство не припиняється, саме тому можливим буде відновлення його початкової структури шляхом приєднання виділеного, релокованого товариства в бажаний момент часу.

Важливим моментом при реорганізації акціонерних товариств шляхом виділу для подальшої релокації виділеного товариства є державне підтвердження законності входження нового суб'єкта господарювання до сфери господарських правовідносин. Цю процедуру вчені-правники пов'язують із поняттям «легітимація». Дану думку конкретизує О.В. Гарагонич, зазначаючи, що *«більш точним у розумінні сукупності процедур, необхідних для вступу акціонерного товариства у сферу господарських відносин як суб'єкта права, є термін «легітимація», оскільки йдеться саме про визнання за акціонерним*

² Мангушев Д.В., Будріс Т.І., Калініченко В.В. (2023) Релокація бізнесу в умовах війни. *Економіка та управління підприємствами*. Вип. 75. С. 120.

товариством права на здійснення господарської діяльності і господарської правосуб'єктності»³.

Для легітимації виділеного акціонерного товариства як суб'єкта господарювання необхідно первинно виконати дві реєстраційні процедури, що наділяють таке акціонерне товариство правосуб'єктністю і надають йому право на здійснення господарської діяльності.

Першою процедурою є власне державна реєстрація новостворюваного товариства. Наслідком реєстрації і є набуття товариством правосуб'єктності^{4, 5} та законодавчо підтверджує набуття ним статусу юридичної особи (абз. 3 ч. 3 ст. 3 Закону України «Про акціонерні товариства»⁶). Виділ вважається завершеним з дати державної реєстрації юридичних осіб, утворених у результаті виділу (ч. 6 ст. 32 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»⁷ і ч. 4 ст. 115 Закону України «Про акціонерні товариства»⁸).

Тобто законодавством визначено момент завершення реорганізації акціонерного товариства шляхом виділу. Однак легітимація його на ринку цінних паперів потребує додаткових дій.

Другою реєстраційною процедурою, яка водночас є кінцевим елементом юридичного складу щодо легітимації новоствореного акціонерного товариства в результаті виділу, є реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) звіту про результати розміщення (обміну) акцій, що передбачено п. 5.24 розділу II Порядку № 520⁹. Підтвердженням факту

³ Гарагонич О. В. (2020). *Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств* [Дис д-ра юрид. наук; 12.00.04. Київ; Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України» НАН України,] С. 99..

⁴ Махінчук В. М. (2013) Суб'єкти підприємницької діяльності за цивільним та господарським законодавством України. *Приватне право і підприємництво*. Вип. 12. С. 29.

⁵ Цивільне право України : підручник / Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова. Київ : Істина, 2003. С. 130-135.

⁶ Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n> (дата звернення: 12.03.2025 р.).

⁷ Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV (редакція від 01.01.2024). *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 2. Ст. 17.

⁸ Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n> (дата звернення: 12.03.2025 р.).

⁹ Порядок здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення або до яких здійснюється

реєстрації звіту про результати розміщення акцій НКЦПФР є видача акціонерному товариству свідоцтва про державну реєстрацію випуску акцій.

Отже, основними елементами юридичного складу легітимації релокованого товариства, що виділяється із «основного» акціонерного товариства, є його державна реєстрація та реєстрація НКЦПФР звіту про результати розміщення акцій. Правовим наслідком державної реєстрації новоствореного товариства при виділі є надання йому необхідного обсягу господарської правосуб'єктності для законного здійснення господарської діяльності на новій локації. Правовим наслідком реєстрації НКЦПФР звіту про результати розміщення акцій новоствореного товариства при виділі є підтвердження НКЦПФР законності допуску його акцій до обігу на ринку цінних паперів.

Таким чином, релокація бізнесу в умовах воєнного стану зумовлена необхідністю збереження активів, безперервності діяльності та доступу до безпечніших регіонів. Виділ як форма реорганізації акціонерного товариства є зручним механізмом, оскільки дозволяє достатньо легко створити нове підприємство без припинення основного, забезпечуючи мінімізацію ризиків. Виділ сприяє швидкій адаптації до нових умов та оптимізації управління ресурсами. Водночас виділ потребує здійснення державних реєстрацій для легітимації новоствореного товариства, зокрема дій державного реєстратора та НКЦПФР.

приєднання, затверджений рішенням НКЦПФР № 520 від 09 квітня 2013 року. *Офіційний вісник України*. 2013. № 41. Ст. 1493.